אמר אביי רבי אליעזר בן יעקב ורבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר [א]לפי דמים משלם ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם פשיטא מהו דתימא רבי יוחנן בן נורי נמי כרבי עקיבא סבירא ליה דאמר לפי דמים משלם והתם היינו טעמא דקא מחייב משום דסבר לה כר' יוסי הגלילי דאמר [ב]חמץ בפסח מותר בהנאה קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן נהדר ליה רבי יוחנן בן נורי לר' עקיבא כי היכי דמהדר ליה רבי אלעזר חסמא לר' אליעזר בן יעקב: ת"ר [ג]האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה מ"ט דתנא קמא אמר קרא [1]ואיש כי יאכל קדש בשגגה ואכילה בכזית ואבא שאול מאי טעמא אמר קרא ונתן ואין נתינה פחות משוה פרוטה ואידך נמי הא כתיב יאכל ההוא [ד]פרט למזיק הוא דאתא ותנא קמא הכתיב ונתן ההוא מיבעי ליה לדבר הראוי להיות קדש [ה](פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח): ת"ר [ו]האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש היכי דמי אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם ואי דאית בה שוה פרוטה חומש נמי לישלם לעולם דאית בה שוה פרוטה ואפילו הכי כיון דלית ביה כזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דלא כאבא שאול דאי כאבא שאול האמר כיון שיש בה שוה פרוטה אע"ג דלית ביה כזית אמר להו רב פפא אפילו תימא אבא שאול תרתי בעי ומי בעי אבא שאול תרתי והא [ז]תנן אבא שאול אומר את שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין את שאין בו שוה פרוטה אינו חייב בתשלומין אמרו לו [ח]לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד אבל לתרומה אינו חייב עד שיהא בו כזית ואם איתא כיון שיש בו כזית מיבעי ליה תיובתא ואף רב פפא הדר ביה דתניא [2]וחטאה בשגגה פרט למזיד והלא דין הוא ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פוטר בהן את המזיד מעילה שאין בה כרת אינו דין שפטר את המזיד לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה תאמר במעילה שחייב בה מיתה ת"ל בשגגה פרט למזיד ואמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה ואמר ליה הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה בפחות מכזית תאמר במעילה שחייב בה מיתה בפחות מכזית ואמר ליה [ט]תנוח דעתך שהנחת את דעתי וא"ל מאי ניחותא דרבה ורב ששת שדו ביה נרגא מאן שמעת ליה דאמר

הזיד

אמר אביי ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי. אע"ג דמחייב בתשלומין סבירא להו דאין לו דמים. ובהא פליגי רבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי: **א"כ.** דסבירא ליה מותר ניהדר ליה ר' יוחנן לרבי עקיבא אף לזה יש לו היתר הסקה: **כזית תרומה.** בשאר ימות השנה קאי: **פרט למזיק.** תרומה של כהן אפי' בשוגג שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק חולין: **ההוא מיבעי ליה דבר הראוי להיות קדש.** וכוליה קרא משום סיפא אצטריך: **דאית בה שוה פרוטה.** וליכא כזית כגון שנת בצורת: **כיון דלית בה כזית כו'.** דאכילה כתיבא בה: **אמרוה רבנן קמיה דרב פפא.** דקדקו מלבן ואמרו לפניו דהא מתני' דקפדא אכזית דלא כאבא שאול דהא שמעינן לי' דקפיד אפרוט' ולא אכזית: **תרתי בעי.** שיהא בו כזית דהא אכילה כתיבא ביה ושיהא בדמיו פרוטה דהא כתיב ונתן: **חייב בתשלומין.** אתרומת שוגג קאי וקרן וחומש קאמר: **לענין מעילה.** בנהנה מהקדש גבוה דהתם לא כתיב אכילה אבל לתרומה אפי' יש בו שוה פרוטה אין חייב חומש עד שיהא בו כזית. מכלל לאבא[ל] שאול אע"ג דליכא כזית דאם איתא דתרתי בעי וכיש בו כזית קאי אבא שאול וקאמר דאע"ג דאית ביה כזית בעינן פרוט' הכי הוה להו למימר כיון דיש בו כזית חייב: **וחטאה בשגג'.** במעיל' דהקדש כתיב: **והלא דין הוא.** דמזיד פטור מקרבן ולמה לי קרא: **שחייב בהן.** הכתוב כרת כגון חלב ודם: **פטר בהן את המזיד.** מקרבן דגבי חטאת שגגה כתיב[מ]: **לא חייב בהן מיתה.** בידי שמים אבל מעילה חייב על זדונה מיתה כדלקמן ודילמא מיתה חמירא מכרת: **ואמר ליה רב נחמן** גרסינן. האי תנא אלימא ליה כרת ממיתה מעיקרא דקתני מעילה שלא חייב בה כרת אלא מיתה כו' אלמא כרת חמירא ולבסוף אלימא לי' מיתה דקתני תאמר במעילה כו': **וא"ל.** רב חייא לעולם כרת אלימא ליה והך סיפא דמתני' הכי קאמר לא אם אמרת בשאר מצות שהרי לא חייב בהן אפילו מיתה בפחות מכזית תאמר במעילה שחייב בה מיהא מיתה בפחות מכזית. בכולהו גרסינן ואמר ליה ומתקיף ליה רב פפא כו' עד הדר ביה[נ]: **ומאי ניחותא.** איכא דהא רבה ורב ששת שדו ביה נרגא בהאי מילתא דתריצית ומקשו הכי היכי אמרי' דתנא אפחות מכזית מחייב מיתה: **מאן שמעת ליה דאמר מעילה זדונה מיתה רבי.** ועל כרחך מתרומה גמר לה כדמפרשינן וכיון דמתרומה גמר לא משכח בה מיתה אלא בכזית כתרומה דתרומה גבי מיתה כתיב בה אכילה דמיתה דתרומה נפקא לן מדסמיך וכל זר לא יאכל קדש[ס] גבי ומתו בו כי יחללוהו כאלו הן הנשרפין בסנהדרין (דף פג.):

הזיד

ואין נתינה פחות משוה פרוטה. ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דכתיב אכילה וא"ת והא קיימא לן (חולין דף קלו:) דחטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב בה נתינה דכתיב תתן לו ובהזהב (ב"מ מז.) אמר קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן לרעהו וגבי גט נמי אמרינן (גיטין דף כ.) כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דכתיב ונתן בידה ויש לומר דהכא ודאי בעינן שוה פרוטה דנתינה קיימא אתשלומין והוי כמו השבת גזלה שאין בפחות משוה פרוטה ולהכי משום דכתיב ונתן משמע שפיר נתינה חשובה אבל שאר מילי אע"ג דכתיב בהן נתינה לא בעינן שוה פרוטה מיהו קשה לר"י דרבי יהודה דריש בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר בשמן וילף נתינה נתינה מתרומה ואדיליף מתרומה בכזית לילף מכל נתינה לחומרא דהוו בכל שהוא כגון מתן דמים ומתן בהונות שאין בהן שיעור והוי נמי דומי' דסיכה דהוי בכל שהוא ולמ"ד התם נתינה בכל שהוא א"ש[י]: **ההוא** מיבעיא ליה לדבר הראוי להיות קודש. ואע"ג דמאת הקודש דרשינן דבר הראוי להיות קודש אצטריך נמי ונתן דאי כתב את הקודש לחודיה ה"א דלא אתא למעוטי אלא מעות אבל כל פירות ישלם להכי כתב ונתן דמשמע שהפירות של נתינה בעינן ראוי להיות קודש: **מעילה** שלא חייב בה כרת אינו דין שפטר בה את המזיד. תימה נימא היא הנותנת דשאר מצות שהן חמורות שהן בכרת אין לזדונה כפרה אבל מעילה שהיא קלה שאין בה כרת יש לזדונה כפרה וכה"ג איכא בריש מכות (דף ג:) דקאמר ק"ו ומה הוא שעושה מעשה במזיד אינו גולה עדים שלא עשו מעשה אינו דין שלא יגלו היא הנותנת הוא שעשה מעשה במזיד לא יגלה כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה הן שלא עשו מעשה יגלו דתיהוי להו כפרה ועוד ארבעה המביאין על הזדון כשגגה יוכיחו דאין בהן כרת וחייבין על זדונם הבא על שפחה חרופה ונזיר טמא ושבועת העדות והפקדון [כ](תוספתא דכריתות פ"א) ואומר ר"י דשפיר פריך דאלו הכי לא אם אמרת וכו' ומיהו קשה לר"י אמאי איצטריך בכריתות (דף ט.) בשפחה חרופה אשר חטא לרבות זדון וגבי נזיר נמי דריש מפתאום לרבות זדון דאי משום דלא נילף ממעילה דאמעיט מזדון אדרבה משבועת העדות והפקדון אית לן למילף דלחומרא מקשינן:

ומינה

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פ"י מהל' תרומות הל' כו:
צו ב ג מיי' שם הל' כ:
ד [מיי' שם הל' ח]:
ה [מיי' פ"ח מהל' מעילה הל"א]:

* * *

רבינו חננאל

ודאי ר' אלעזר חסמא אית ליה כי חמץ בפסח מותר בהנאה, אבל ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי ור' אליעזר בן יעקב יש לומר כי כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי, מאן דפטר סבר לפי דמים משלם וחמץ בפסח אין לו דמים לפיכך פטור, ומאן דמחייב סבר לפי מדה משלם ואע"פ שאין לו דמים כיון שהוא אינו משלם אלא לפי מדה חייב לשלם. ולית לן למימר ממאי דר' יוחנן בן נורי לפי מדה משלם סבירא ליה, דלמא לפי דמים משלם סבירא ליה, וחמץ בפסח מותר בהנאה סבירא ליה, דאי הכי הוי ליה לרבי יוחנן בן נורי לאהדורי לר' עקיבא אף חמץ בפסח יש לו היתר שאם רוצה מסיקה או מריצה לפני כלבו, כי היכי דמהדר ר' אלעזר חסמא. אלא ש"מ לפי מדה משלם סבירא ליה ש"מ. ת"ר אבל כזית תרומה משלם קרן וחומש, מ"ט דכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו, ואכילה בכזית אכילה היא. אבא שאול אומר אינו משלם עד שיהיה בה שוה פרוטה, מאי טעמא דכתיב ונתן לכהן את הקדש ואין נתינה בפחות משוה פרוטה. תנא אכל פחות מכזית תרומה משלם קרן ואינו משלם חומש, ואוקימנא דלא כאבא שאול, דאי אבא שאול כיון דאית ביה שוה פרוטה אע"ג דלא הוי כזית, ואמר רב פפא אפילו תימא אבא שאול, אבא שאול תרתי בעי שיהיה בו כזית ושוה פרוטה. איני דאבא שאול לא מיחייב אלא אם יש בו כזית, והתניא אבא שאול אומר כל שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין וכל שאין בו שוה פרוטה אינו חייב, אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה, אבל לענין תרומה עד שיהא בה כזית. מכלל דהשתא (לאבא שאול) לא מחייב וכיון דמיחייב ודאי אית ביה שוה פרוטה. ואם איתא דאבא שאול לא הוה מחייב עד דאית ביה כזית, כיון שיש בה כזית חייב הוה ליה למימר ליה. ועלתה בתיובתא לרב פפא. ואף רב פפא הדר ביה, דתניא נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' פרט למזיד שאינו מביא קרבן, והלא דין הוא ומה שאר מצות שחייב בהן כרת פטר המזיד מקרבן, מעילה שלא חייב בה כרת אינו דין שיפטור בה המזיד, לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן מיתה כו'. וקשיא לן האי תנא, מעיקרא אלימא ליה כרת דיליף מעילה שהיא במיתה מחייבי כריתות בקל וחומר, והדר פריך תאמר במעילה שחייב בה מיתה, מכלל שהמיתה חמורה מן הכרת. ושנינן לעולם כרת חמורה, וכי פריך בפחות מכזית פריך דליתא בחייבי כריתות ואיתא במעילה שהיא במיתה, ויליף חטא חטא מתרומה, כתיב במעילה ונפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה', וכתיב בתרומה ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ונדחה.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כג. כח:], ב) [יומא פ: פא. כ"מ נט: מעילה יט.], ג) רש"ל מ"ז, ד) [תוספתא דתרומות פ"ז ה"ד ע"ש וכ"ל והמגיה], ה) [שבת קכב: יומא סו: סנהדרין ל: מנחות מה. ק.], ו) בס"א: דלאכת, ז) [ויקרא ד], ח) [לקמן לג.], ט) [ויקרא כב], י) [ועי' תוספות גיטין כ. ד"ה דילמא כו' שייבו קושיא זו ועי' תוס' מנחות ס. ד"ה מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ה קונים בכלי], כ) [וכ"ה להדיא במשנה כריתות ח: ד' מביאין על הזדון כשוגג ומפרש שם (ט.) במשנה עצמה אלו מביאין כו'].

* * *

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד
2. נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְיָ וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַייָ אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: ויקרא ה טו

* * *

מוסף רש"י

פרט למזיק. את התרומה (יומא פ:) שאם ספך אוכלין או מתקין של תרומה ולא נהנה מהן, שאינו חייב (מעילה יח.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones